

JAAP DE JONG: ALWEER TERUG BIJ AF?

De groep Niet-Kiezers streeft de VVD voorbij als derde politieke groepering in Nederland! Bijna alle partijen verliezen aan deze groep. Alleen Centruumpartij en VVD boeken nog zetelwinst. De VVD-winst compenseert het verlies van het CDA, dat één-negende van haar aanhang verliest. Alleen combinaties van PvdA en CDA met VVD of D'66 kunnen nog rekenen op een Kamermeerheid.

Zo hadden de krantekoppen eruit kunnen zien als rekening werd gehouden met het feit dat elke vijfde Nederlander zijn stem niet uitbracht. Wanneer we de niet-stemmers zouden meetellen bij het vaststellen van percentages en het verdelen van Kamerzetels zou de uitslag er anders uitzien.

lijkheid om te gaan stemmen zou meer wegen en, anders dan nu, zou die stem ook werkelijk meetellen. Voor de politieke partijen zou het lastiger zijn. Dagelijks worden zij dan gekonfronteerd met het eigen falen. Wanneer dertig zetels onbezet bleven zou het vormen van een meerderheid wel wat moeilijker zijn. Er zou een einde komen aan de zelfvoldaanheid van politici; zij zouden zich echt moeten gaan inspannen de kiezers wél te laten stemmen.

Verloederling

Zo'n voorstel zou het nooit halen in de Kamer. Maar het geeft de verloederling van de politiek wel aan. Want politiek wordt steeds meer een schimmenspel in het maatschappelijk luchtedige. De

enquêtes en prognoses vervangen de werkelijke uitslag steeds vaker. Op de tv verschijnen fraaie cirkels waarin verlies en winst worden uitgedrukt. Maar elke vijfde Nederlander verscheen niet bij het stemlokaal en kon dus niet geënuquëteerd worden. Het verlies van partijen aan de niet-stemmers wordt dan ook niet aangegeven. Toch worden zulke cijfers gehanteerd als waarheden en worden er politieke strategieën op gebaseerd. Politici wordt gevraagd waarom de meerderheid tegen kernwapens in de stembusuitslag niet tot uitdrukking komt. Niemand denkt aan de verklaring dat de thuisblijvers daarin een belangrijke rol zouden kunnen spelen. Dat er, tenslotte, een rechtse meerderheid is in Nederland staat helemaal niet vast. (Het tegenovergestelde evenmin.)

Politieke analyses bestaan uit het verklaren waarom een partij tussen maandagmiddag en dinsdagochtend een paar procent verloren heeft. Lijsttrekkers wordt geadviseerd anders te lachen, of tegen iemand anders te lachen, wanneer de enquête-cijfers slechter worden. Er vindt een branche-ervaring plaats tussen politieke en sportjournalistiek. Een life verslag van de nek-aan-nek-race tussen CDA en PvdA wordt gepresenteerd door Koos Postema, die zondagmiddag weer de echte voetbaluitslagen presenteert. De directeur van de Wiardi

	K.82		K.81		K.82 (officieel)	
	%	zet.	%	zet.	%	zet.
Niet-Kiezers	19,45	30	13,87	21		
PvdA	24,47	38	24,34	40	30,38	47
CDA	23,63	36	26,54	41	29,34	45
VVD	18,58	28	14,92	23	23,07	30
D'66	3,48	5	9,52	14	4,32	6
PSP	1,83	3	1,83	3	2,27	3
CPN	1,44	2	1,77	2	1,79	3
SGP	1,53	3	1,67	3	1,90	3
PPR	1,33	2	1,67	3	1,65	3
RPF	1,21	2	1,07	2	1,50	2
GPV	0,65	1	0,71	1	0,81	1
CP	0,66	1	0,12	0	0,83	1
EVP	0,55	0	0,45	0	0,68	1
	98,81	150	98,48	150	98,54	150

Op basis van het totaal aantal geldige stemmen is bepaald hoeveel zetels er onder de partijen te verdelen zijn. Binnen dat aantal is de normale restzetelverdeling (inklusief lijstverbindingen) toegepast.

Als de fictie van de vertegenwoordigende democratie ooit werd aangetoond is het met zo'n tabel. Eigenlijk bezetten dertig Kamerleden ten onrechte een zetel. Daarbij profiteren de grote partijen onevenredig veel van ons kiessysteem. De werkelijke krachtsverhoudingen tussen partijen, dus als we niet meer kijken naar percentages en zetels maar naar het maatschappelijk draagvlak, zijn anders dan ze lijken. Een kiessysteem waarbij voor het verkrijgen van een Kamerzetel de absolute kiesdeler (= aantal stemgerechtigden gedeeld door 150) behaald zou moeten worden, zou zuiverder kunnen werken op de politiek. Daardoor zou de stem van de 'thuisblijver' even zwaar tellen als die van de 'opkomer'. De verantwoorde-

'N INTERNATIONALE AVOND/Vrijdag 3 september: de PPR houdt in Nijmegen een internationale avond tegen de kernwapens. Met een forum waarin Petra Kelly (zie foto), voorzitter van Die Grünen, Jonathon Porritt van The Ecology Party, Ludo Dierickx van de Vlaamse AGALEV zitting hadden. Via de telefoon was vanuit de Verenigde Staten Barry Commoner aanwezig.

Uit de toespraken bleek dat de ideeën en manier van werken van de PPR niet aan de grenzen van Nederland ophouden. En dat was een goede reden voor de bijeenkomst. Een tweede was het nivo van de toespraken: intelligent en vaak nog amusant.

(foto: Fred Jansz)

Beckman Stichting waarschuwt voor de *amerikanisering* van de politiek, maar vergeet gemakshalve dat zijn eigen partij voorop heeft gelopen in het introduceren van Amerikaanse verkiezingstechnieken. Als het allemaal niet zo weerszinwekkend was, zou het te absurd zijn om nog boos te worden. De belangrijkste elektorale ontwikkeling is ondertussen de toename van het aantal zwevende kiezers. Daardoor worden uitslagen inderdaad steeds onvoorspelbaarder en kunnen de gefixeerde krachtsverhoudingen in parlementen en de aktuele aanhang onder het volk steeds verder uiteenlopen. Zie maar hoe groot de verschillen in de drie verkiezingsuitslagen dit jaar zijn. Op dit soort ontwikkelingen en op de fundamentele problematiek van de vertegenwoordigende democratie zouden progressieve mensen zich snel moeten gaan bezinnen.

Terugkomst

De uitslagen voor de PPR (en die voor PSP en CPN) verbaasden mij niet. Ik verwacht voorlopig niet dat het totaal aantal zetels van deze partijen de tien zal overstijgen. Ook niet wanneer intensiever wordt samengewerkt. Dat is op zichzelf niet zo erg, wanneer je tenminste politieke macht anders gaat definiëren dan het aantal Kamerzetels. In de Radikalenkrant na de vorige Kamerverkiezingen verschenen, net als nu, analyses van mijn hand en die van Bas de Gaay Fortman. De zijne onder de titel 'De PPR komt terug', de mijne onder 'Ophouden schimmen na te jagen'. Het geeft weinig voldoening toen meer gelijk te hebben gehad. De vraag is natuurlijk welke verklaringen gegeven kunnen worden. Ik zoek het dus in de maatschappelijke ontwikkelingen en het boven geschetste politieke klimaat; niet in kampanjes, uitspraken van lijsttrekkers en dergelijke. Het is altijd interessant te kijken waar de veranderingen in PPR-aanhang ver afwijken van de landelijke ontwikkeling. Bekijken we de gemeenten waar de PPR 0,8% of meer verloren heeft, dan vallen twee zaken op. We hebben harde klappen gehad in de studentensteden Leiden, Groningen, Nijmegen en Utrecht. Daarnaast hebben we veel verlies geleden in plaatsen die bij de vorige Kamerverkiezingen juist veel meer groei vertoonden dan het landelijk gemiddelde, zoals Amersfoort, De Bilt, Driebergen, Geldrop en weer Nijmegen en Utrecht. Opvallend zijn ook de grote verliezen in de provincie Utrecht, behalve de genoemde plaatsen nog in Leusden en Zeist. Het klimaat op de moderne universiteiten, beroepsopleidingen en middelbare scholen bevordert een progressieve keuze niet langer. De onzekerheid over de beroepstoekomst en de grote pres-

AKTIE: DE KLEINE BEDRIJVEN/Maandag 6 september: door het land heen houdt de PPR een aktie die tot doel heeft aandacht te schenken aan kleine en middelgrote ondernemingen. Met het aksent op mens- en milieuvriendelijk ondernemen, reparatie en hergebruik. Zo werd bijvoorbeeld een bezoek afgelegd aan het koffie- en theebedrijf Simon Levelt BV in Amsterdam. Reden: het voert een verantwoord inkoopbeleid in Derde Wereldlanden. Ook werd die dag het scheepvaartbedrijf Steinman in Spijkenisse bezocht dat het initiatief heeft genomen een pont tussen Pernis en Vlaardingen in te stellen (zie foto). Op de dag van het bezoek kwam ook de vergunning van de gemeente Rotterdam – eindelijk – af.

tatieslag door scherpe selectie bevorderen een strikt individueel gedrag; onderlinge solidariteit, laat staan met derden, speelt daarin veel minder. Zolang men nog gelooft bij goede prestaties individueel een kans te maken, denkt men alleen aan het eigen belang. Vreemd genoeg wordt dat nog bevorderd door de 'progressieve' ontwikkelingen waarin meer nadruk komt te liggen op de eigen subjektieve beleving als rechtvaardiging voor het sociale gedrag.

Op het toenemend individualismesluit het te hoop lopen tegen de verzorgingsstaat aan. Helaas wordt dat als argument gebruikt om de sociale voorzieningen af te breken; de mensen terug te dringen, terwijl juist de centralistische staat teruggedrongen zou moeten worden. Het falen van de verzorgingsstaat is het falen van het centralistische bestuur, dat gebaseerd is op planningsmethodieken en komputermodellen die de werkelijkheid verdraaien en de democratie de das om doen.

In de landelijke PPR-uitslag valt op dat de verschillen tussen plaatselijke uitslagen verminderen. Alle uitslagen naderen meer het landelijk gemiddelde. Vroeger sterke PPR-gemeenten hebben meer verloren, zwakkere ge-

bieden hebben minder verloren. Er zijn ook nog wel goede uitslagen gemaakt, met name opvallend vaak op het platteland van Zuid-Holland. Juist in de provincie waar de elektorale samenwerking met PSP en CPN het verst is doorgevoerd. Dit feit mag natuurlijk niet gebruikt worden om de juistheid van die strategie te onderstrepen. Bovendien werd ook in Noord-Brabant een behoorlijk aantal goede uitslagen gemaakt. Landelijk zijn er geen eenduidige konklusies te trekken uit de vergelijking tussen steden, forensenplaatsen en platteland. Wellicht zouden Aktiecentra in gemeenten met uitzonderlijke uitslagen kunnen nagaan of bijzondere plaatselijke omstandigheden een rol hebben gespeeld. Dat zou voor verdere analyse interessant kunnen zijn.

Velperplein

Een afnemend vertrouwen in de politieke mogelijkheden om de economische crisis op te lossen blijkt in het nadeel te werken van progressieve partijen en treft de kleine partijen nog wat meer. Dat is voorlopig moeilijk te keren. Een nauwere samenwerking tussen PSP, CPN en PPR zou die ontwikkeling wel tot staan kunnen brengen. Die stroming zou zelfs in de par-

lementaire verhoudingen weer een machtsfaktor worden. Belangrijker oorzaak is misschien wel de *amerikanisering* van de politiek, waarvoor naar mijn mening de PPR veel te gevoelig is. Het plaatst kleine partijen voor een dilemma. Er aan meedoen werkt averechts, want het bevordert alleen maar meer de aandacht voor de grote partijen. Er buiten blijven staan betekent eveneens verminderde publieke aandacht. Toch is dat de enige en noodzakelijke weg: in-

houdelijke program-ontwikkeling, creatieve oplossingen, blijven opkomen voor de vredesverlangens en de belangen van allerlei groepen, de grote broer de PvdA steeds weer de spiegel voorhouden. Daarvoor heb je niet per sé veel Kamerzetels nodig, wel een actieve partij. Zolang die er is, is er geen aanleiding te praten over opheffing van de PPR.

Maar over de toekomst van de PPR zijn we nog niet uitgepraat. Daar moeten we binnenkort duidelijke beslis-

singen over nemen, wil het politieke kader van de PPR niet langzamerhand steeds verder versnipperd raken. Dat zou zonde zijn. Elkaar weer maanden bezig gaan houden met strategische discussies zou evenzeer zonde zijn. Er is nu eindelijk behoefte aan *snelle* duidelijkheid. De vorige keer kwamen we van AF op het Velperplein in Arnhem; laten we het nu beter doen dan in 1977.

JAAP DE JONG

WIM DE BOER: DE DAG ERNA

De morgen na de verkiezingen. Ik zit in de trein naar Den Haag. Fraktievergadering. De harde werkelijkheid onder ogen zien. Weerstand bieden aan de teleurstelling. Elkaar bemoedigen, hoop ik.

Sinds gisteren ziet Nederland er anders uit. Een samenleving die naar rechts schuift, een VVD die de jongeren bij tienduizenden binnenhaalt, een te kleine PPR, Henk Waltmans niet meer in de kamer en die Janmaat wel. Daar kun je nauwelijks meer aan wennen.

Ik voel mij kwaad, treurig en koppig tegelijk. Kwaad omdat het weer gelukt is mensen tegen zichzelf te laten kiezen voor de macht van de sterkste.

Kwaad omdat mensen zo kort van herinnering zijn, niet willen leren van de onmacht die grote partijen nu al jarenlang aan de dag leggen. Kwaad omdat veel mensen wel vinden dat er andere keuzen gemaakt moeten worden, maar als het er op aan komt zelf toch niet durven kiezen.

Kwaad omdat we een VVD-CDA regering krijgen die de sterken beschermt en de crisis (verpakt en versluiert, dat wel) zal afwentelen op de zwakkeren, mensen aan de onderkant, zonder macht en zonder invloed. Kwaad omdat veel links denkende mensen - jongeren vooral - niet meer gaan stemmen en daarmee rechts aan de macht helpen. Kwaad ben ik ook omdat integriteit en kwaliteit in de politiek niet beloofd worden, dat het niet lukt in de media door te dringen, mensen te bereiken, het verzet te versterken. Mijn treurigheid voel ik vooral als ik denk aan al die goeie, hard werkende mensen in de PPR, in de frakties, raden en staten, in besturen en actiecentra, in allerlei groepen en acties.

Lieve mensen, Ria, Peter, Henk, Janneke, Jaap, Dilia, Roel, Herman, Hans, fraktiemedewerkers, partijbestuur en al die andere actieve PPR-sjouwers: jullie hebben dit niet verdiend. En toch gebeurt het. Toch kiezen mensen niet voor wat ze eigenlijk willen, maar stemmen ze voor aangepaste haal-

baarheid.

En wat nu.

De PPR gaat een moeilijke periode tegemoet. Het zal veel inzicht en energie vragen om elkaar vast te houden, te bemoedigen, perspectief te ontwikkelen. Gelukkig zit de PPR in veel gemeenteraden en in alle staten. Daar kan veel gezegd en gedaan worden. In elk geval moeten we elkaar niet bederven onder oppervlakkige analyses over alle mogelijke oorzaken. De PPR heeft niet verloren omdat de lijsttrekker niet deugt, het programma niet aanspreekt, de campagne niet goed was, de presentatie slecht is, de kwaliteit en inzet van veel PPR-leden onvoldoende is of de strategische keuzen er naast zijn.

Nee, de werkelijke oorzaak zit dieper, is ernstiger ook. Het lukt ons niet (net

zo min als de CPN en PSP) om door de muren van macht, onrechtvaardigheid en eigen belang heen te breken. Gewoon, inhoudelijk goed en politiek eerlijk meedoen binnen en buiten het parlement blijkt niet genoeg te zijn. Dat dringt niet door. Dat brengt mensen niet tot een andere keuze. Gewoon goed aan PPR-politiek doen is niet goed genoeg. Dat is een beangstigende konklusie.

Het valt wel te begrijpen dat veel mensen, veel PPR-mensen ook teleurgesteld afhaken: terug naar huis en tuin, boeken, vrienden, een rustig privé-leven. Maar daar begint dan ook mijn koppigheid. Ik kan en wil mij niet neerleggen bij een samenleving die dichtbij en wereldwijd de vernieling in gaat. Ik word steeds onrustiger tussen al die goed wonende, goed willende,

HET KONTAKT/De dag voor de verkiezingen zaten Ria Beckers (zie foto), Bas de Gaay Fortman, Peter Lankhorst, Roel van Duyn en Wim de Boer op het partijburo om telefoontjes te beantwoorden. Die ochtend was er in een aantal kranten een advertentie verschenen met de kop: 'Bel Ons'. Van vier tot zeven belden mensen konstant om nader op PPR-standpunten in te gaan.

(foto Han Singels)